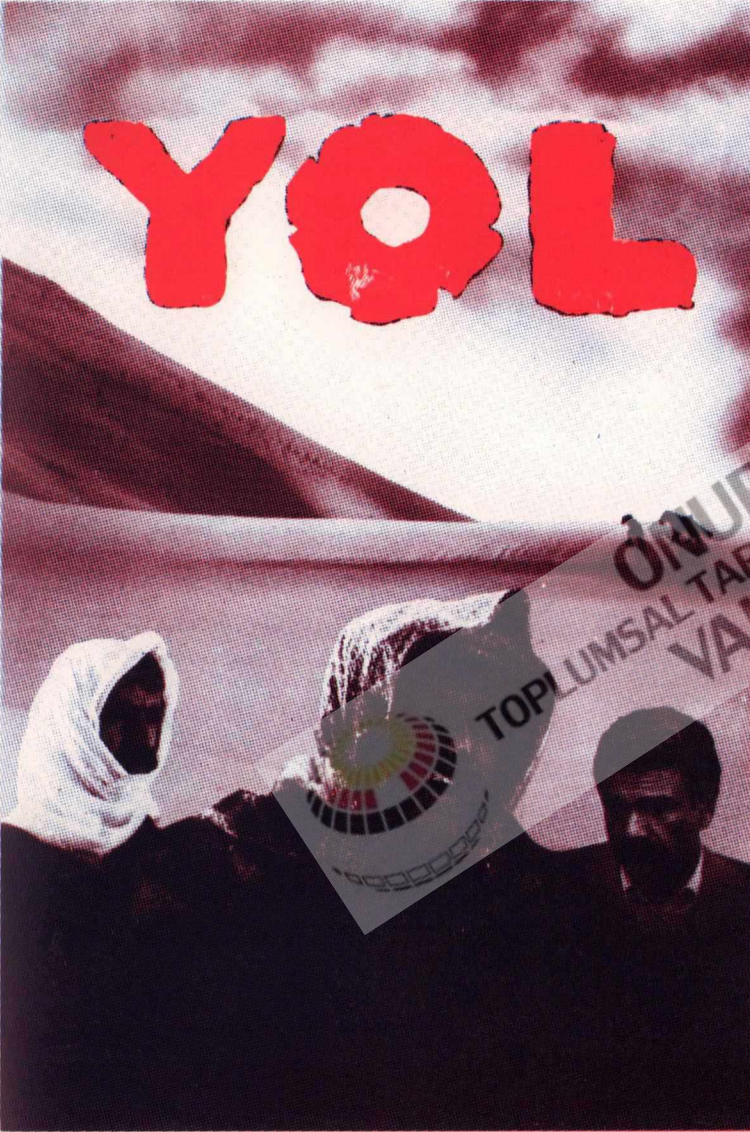

YABANEL

KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

ŞİMDİ BİZİM ARAMIZA
YOLA BOYNUN KOYAN GELSİN
SEVDASIYLA KAVGASIYLA
HAKİKATİ BİLEN GELSİN

KİŞİ HALDEN ANLAYINCA
HAKİKATİ DİNLEYİNCE
ÜSTÜNE YOL UĞRAYINCA
AYRILMAYIP DURAN GELSİN

TALİP OLUNCA BİR TALİP
İŞİNİ MEVLAYA SALIP
İZZET İLE SELAM ALIP
GÜNÖLLERE GİREN GELSİN

PİR SULTANIM ÇELEBİYE
EYVALLAHIM VAR VELİYE
YOLDAŞINA YOL DİLİYLE
YOLUN SIRRIN SORAN GELSİN

PİR SULTAN ABDAL

AZAD

BERTOLT BRECHT

ENVER GÖKÇE

FETHİ SAVAŞCI

H. ÖZÜPEK

MAHMUT MAKAL

YAVUZ AKÖZEL

YILMAZ GÜNEY

sayı 11

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÙLTÜR
VAKFI

YABANEL

kùltür ve sanat dergisi

Sorumlusu : M. Demir

Abone ve yazışma : Postfach 110321
Adresi 1000 Berlin 61

Abone şartları : Altı aylık 10 DM
Yıllık 20 DM

Abone masrafı : M. Demir
Hypo Bank
Konto Nr. 2500411430
Berlin-West

postalanır.

YABANEL YAŞAYACAK

Değerli okurlar,

10. sayımızın çıkışıyla dergimiz bir yılını doldurup, mali nedenlerden dolayı yayın hayatına ara vermişti.

Şimdi elinize 11. sayı geçmiş buluyor. Yalnız bu, derginin maddi sorununu hallettiği anlamına gelmesin. Dün olduğu kadar bugün de zorluklarla karşı karşıyayız. Bütün gücümüzle ve azimle yurtdışında ihtiyacı hissedilen bir kültür ve sanat dergisini çıkartmak için çalıştık, şimdiden sonra da çalışacağız.

Bugüne kadar posta ücretleri nedeniyle mümkün olduğu kadar derginin elden satılmasını istiyorduk. Elden satışta çıkan zorluklar, bugün bizi okura daha pahalıya malolmasına rağmen geniş bir abone kampanyası başlatmaya mecbur etti.

Geçici bir süre dergi ayda bir değil, iki ayda bir yayınlanacak. Okurlardan anlayış beklerken, bugüne kadar fedakarca YABANEL'in dağıtımına katılan

dostlardan da borçlarını en kısa zamanda bize iletmelerini rica ederiz.

Bundan böyle YABANEL'in yaşamasını isteyen her sanatçıya, sanatsevere ve okura daha fazla sorumluluk düşüyor. YABANEL YAŞAYACAK! Ona hem içerik, hem de maddi olarak kan verelim.

Arkadaşlarımızı, akraba ve dostlarımızı abone edelim!

Kabiliyetli olanlarımız yazı, şiir yazalım! Karikatür çizelim! yazmayanları teşvik edelim!

Dergimizle daha canlı ilişkiler sağlayalım! Toplu satışlar organize edelim!

YABANEL'i demokratik kültür ve sanat cephesinin güçlü bir silahı yapalım.

3. sayımızda sözünü ettiğimiz YABANEL YAYINLARI önce bir kartpostal, daha sonra da YABANELDE HALK OZANLARI adlı ilk kitabını yayınladı.

Yabanel yayınlarını ilgi ile izleyelim, destekleyelim!

Saygılarımızla...

YABANEL

**Bertolt
Brecht:**

**KALEMİNLE YAZARAK SAVAŞ!
SEN YALNIZ BİR SAVAŞÇI DEĞİLSİN.
OKURUNDA SENİN YANIN SIRA
SAVAŞA GİRECEKTİR!**

YAZARLARA BİR KAÇ SÖZ

Doğruyu söylemek hiç bugünkü kadar yararlı olmuş muydu? Doğruyu söylemek hangi dönemde bugünkü kadar gerekli, etkili olmuştu? Yararlı her şeyin söylenmesini ört-bas eden bu zorunluluk, biz edebiyatçıların ne soy yaratıklar olduğumuzu ortaya çıkardı: doğruyu söyleme zorunluluğu hiç birimizi rahatsız etmedi.

Sizler doğruyu söylemeyi kendinize yakıştıramazken; doğruyu söylemeye karar vermiş olanlar, zorlu, gerçek bir çalışmanın içine düştüler. Çünkü doğruyu dile getirmek, doğruyu gözler önüne sermek çok güç bir görev. İlişkilerin kalıcı olmadığını, sistemin yıprandığını, iflas ettiğini arzuhalciler bile anladı. Ama nasıl bir şey bu sistem?Bunu anlatmak güç. Yalnızca sempati gösterileri yeterli değil.

Yaklaşık altı ay önce, Isparta cezaevinden yurt dışına çıkan, Türkiye sinemasının yüzü, Türkiye halkının kararlı dostu Yılmaz Güney, 16 Mayıs Pazar günü güney Fransa'nın sahil kenti Cannes'te çeşitli devrimci gurupların oluşturduğu "eylem birliği komitesi"nin hazırladığı bir toplantıya katıldı. Aşağıda Yılmaz Güney'in toplantı esnasında sorulan sorulara verdiği yanıtların bir kısmını okuyacaksınız.

Toplantıya Stuttgart İşçi Derneği halk oyunları, ozan Garip Şahin ve Emekçi ise saz ve sözleriyle katıldılar.

Yılmaz Güney yaptığı konuşmada mümkün olduğunca "eylem birliği" sınırları içinde görüşlerini açıkladı. YABANEL konuşmanın daha ziyade sanatla ilgili bölümlerini yayınlarken, Güney'in sadece bir sanatçı olmadığına, onun Türkiye'nin kurtuluşu doğrultusunda çeşitli görüş ve önerilerinin olduğuna dikkat çekmek ister.

Yer darlığı nedeniyle konuşmanın tamamını ve soruları yayınlamayışımızı, konuşmacının ve okuyucunun başışlamasını diliyoruz.

YABANEL

YILMAZ GÜNEY'İN CANNES KONUSMASI

Hepinizi devrimci duygularıyla selamlar ve kucaklarım...

Arkadaşlar, bilindiği gibi şu gün cezaevleri yüzbinlere yakın yurtsever, devrimci ve demokratla doldurulmuş durumdadır. Özellikle kapalı cezaevlerinde ve özellikle de askeri cezaevlerinde yaşam koşulları, çalışma koşulları oldukça kötüdür. Bu ve bunun örnekleri olarak da bir yığın devrimcinin, yurt-

severin zindanlarda kurşuna dizildiğini, falakalar altında öldürüldüğünü, işkencelerden canını zor kurtaran bir yığın insanın da oralarda çürütüldüğünü biliyorsunuz. Ancak ben de son yıllarda cezaevinin yarı açık bölümünde cezamı geçirdiğim için isterseniz biraz yarı açık cezaevlerinden, son pratiklerden bahsediyim.

Bilindiği gibi yarı açık cezaevine çıkmak iyi hali gerektiriyor. Ancak ne kadar iyi halli olursa olsun bir devrimcinin düzene karşı iyi halli olması mümkün değildir. Ancak benim daha önceki özel durumumdan dolayı beni yarı açık cezaevine gönderdiler. Bunun iki nedeni var. Nedenin bir tanesi: benim kapalı cezaevlerinde artık tutulamiyacağım. Kapalı cezaevlerinde geliştirdiğimiz örgütlenmelerin, mahkumları örgütlemenin, bir takım haklar istemenin, o cezaevi koşullarını nasıl sarstığını bizzat gördükleri için beni yeni bir cezaevine göndermek için uğraştılar. Bu konuda bazı arkadaşların yakın bilgisi vardır. Toptaşı cezaevinden beni isyan çıkartacağım gerekçesiyle Sağmalcılar Cezaevi'ne göndermek istediler. Sağmalcılar Cezaevi'ne gittiğim zaman orada yönetim şu kararı aldı. Biz Yılmaz Güney'i cezaevine alamayız." dediler ve

hastahaneye kapattılar. Daha önce hasta olduğum halde, hastahaneye gitmek istediğim halde, beni hastahaneye götürmeyen insanlar bu kez: "Hastasın, hastahane de kalacaksın." diye tutturdular. Ve ben orada, tam kırkbeş gün Sağmalcılar Devlet Hastahanesi'nde kaldım. Bu süre içersinde çeşitli kapalı cezaevleriyle bağlar kuruldu ve benim diğer cezaevleri müdürleri tarafından kabul edilmemem sonucunda, belki yarı açığa göndermenin taviz olacağını, benim orada daha "uslu" duracağımı düşünerek, beni İmralı Yarı Açık Cezaevi'ne gönderdiler. İmralı Yarı Açık Cezaevi, çalışma esasına dayanan bir cezaeviydi ve orada fasist bir savcı vardı ve çok yoğun bir baskı kurmuştu mahkumların üzerinde. Biz daha önce orada bulunan yurtsever mahkumların, devrime sempati duyan mahkumların tecrübeleriyle, onların birikimleri üzerine yeniden mahkum kitlesini örgütledik ve orada daha sonra sağ gazetelelerin, faşist gazetelerin İmralı Halk Cumhuriyeti demelerine yol açacak bir takım işlemler yaptık. Ancak daha sonra bilindiği gibi askeri faşist diktatörlüğün gelmesinden kısa bir süre sonra ben Isparta Kapalı Cezaevi'ne emirle gönderildim. Fakat her ne hikmetse yarı yolda kapalı cezaevi kararı açık cezaevine çevrildi ve bildiğiniz gibi de artık Türkiye'de kalmanın şartlarının olmadığını, artık orada kalmanın teslimiyet anlamına geleceğini düşünerek yurt dışına çıktım.

Arkadaşlar, yurtdışına çıkmak sadece benim kişisel özgürlüğüm açısından önemli değildir. İnanın sadece bunun için çıkmadım. Türkiye devriminin ilerletilmesi için üzerime düşen bütün görevleri yapacağım inanın. Bunu zaman ve pratik bizzat canlı hayat içersinde gösterecek.

Arkadaşlar, bilindiği gibi cezaevinde çıktktan bir süre sonra çeşitli gazetelerde, çeşitli yazılar çıktı. Bunların içinde iki tanesi benim için önemliydi. Bir tanesinin başlığı şu idi. "Yılmaz Güney TKP'ye başkan olarak öneriliyor" ki, benim siyasi görüşlerim o kadar açıktı ki, bunu söylemek bile iki yanlı sabotaj anlamına geliyordu. Bir: geniş halk kitlelerine yapılan gerici propaganda sonucu antikomünist propagandada kullanmak. Öbürü: benim TKP'ye karşı düşüncelerimi bilen arkadaşlara karşı bir kuşku yaratmak. İkin-

cisi benim yirmialtı milyon liraya kendimi satılığa çıkarttığımı yazdılar. Aynı gazete bana seksen bin Dolar teklif etti. Ben bu işi reddettikten sonra adım satılığa çıktı. Eğer ben seksen bin Dolar alıp onlarla bir resim çektirsem ve bir röportaj yapsaydım herhalde adım kendisini satılığa çıkarttı olmayacaktı. Fakat resmimin altında herhalde hiç de iyi olmayan şeyler yazarlardı...

Bundan sonra neler yapacağım? Arkadaşlar, sanat, özellikle sinema sanatı kitleleri etkilemede, kitlelere bilinç taşımada, kitleleri belli konular karşısında uyanık tutmada çok güçlü bir araç. Eğer bu aracı bir kenara bırakırsak Türkiye devrimine zarar vermiş oluruz. Biz devrimci sinema sanatını, devrimin ilerletici bir unsuru olarak bundan sonra da kullanacağız. Bu bir. İkincisi: görüşlerim doğrultusunda, inançlarım doğrultusunda Türkiye devrimci hareketinin birliğini sağlamak için bütün gücümle çalışacağım. Türkiye'de çeşitli milliyetlerden halkı örgütlemekten, bölünmüşlüğü birliğe çevirmeden devrimin yapılacağına inanmıyorum. Bu nedenle önümüzdeki dönemlerde, kendi adıma konuşuyorum, herşeyi yeniden düşünmek, her şeyi yeniden tartmak ihtiyacını duyuyorum. Bu marksizmin yeniden gözden geçirilmesi, marksizmin yeniden düşünülmesi değil, marksist temelde her şeyin gözden geçirilmesi biçiminde anlaşılmalıdır...

Askeri faşist diktatörlüğe yol açan sebepler dünya çapındaki temel çelişmelerden bağımsız olarak ele alınamaz. Bu emperyalistler arasındaki çelişme, emperyalistlerle ezilen dünya halkları arasındaki çelişme ve ülkemizdeki burjuvaziyle proletarya arasındaki çelişme, ezen ulus ve ezilen ulus arasındaki çelişmenin bütün yönleriyle ele alınmalıdır. Ancak bu çelişmelerin niteliği kavrandıktan sonra askeri faşist diktatörlük anlaşılabilir. Daha önce Türkiye'de askeri faşist diktatörlük yoktu, faşist diktatörlük vardı. Ancak faşist diktatörlük var olan koşullarda kendisini yönetici olarak ayakta tutamaz haldeydi. Bu nedenle daha geniş, daha derin baskı kurumlarına ve organlarına ihtiyaç duydu. Ve bunun doğal sonucu olarak askeri faşist diktatörlük gündeme geldi. Askeri faşist diktatörlük gündeme geldikten sonra şu sloganla or-

taya çıktı. Biz AP'ye de karşıyız, MHP'ye de karşıyız, bütün burjuva partilere de karşıyız ve sola da karşıyız. Yaratılmak istenen imaj, sınıflar üstü bir imajdı. Sınıflar üstü bir devlet yoktur. Her devlet bir sınıfın damgasını taşır. İster proletarya diktatörlüğü olsun, ister burjuva diktatörlüğü olsun. Bir sınıfın damgasını taşır. Bugün bilindiği gibi askeri faşist diktatörlük emperyalizmin ve işbirlikçilerinin onların uşaklarının damgasını taşımaktadır. Bunun için onların AP'ye karşı olduklarını şu yalanlarıyla çürütebiliriz. En basiti AP'nin ekonomik programını uyguluyorlar. AP'nin baş adamı Amerikan uşağı Özal'ı başbakan yardımcısı olarak kullanıyorlar. MHP'nin daha önce sürdürdüğü sivil faşist terörü bugün devlet terörü haline dönüştürdüler. Daha önce faşistlerin öldürdüğü, sokaklarda, evlerde basarak yaptıklarını, bugün dipçikle, resmi elbiselerle yapıyorlar. Arada herhangi bir fark var mıdır? Biçimsel olarak bir fark vardır fakat öz olarak bir fark yoktur...

Arkadaşlar, biraz önce de arkadaşlarımızın sorusuna cevap verirken belirttim gibi en küçük kısıntıların bile son anına kadar kullanılmasından, zorlanmasından yanayım. Bugün Türkiye'de bütün zor şartlara rağmen, bir takım şeylerin yapılabileceğine inanıyorum. Ancak bazı şeyleri göze almak kaydıyla. Yasakların aşılabilmesi için yasakların çiğnenmesi gereklidir. Yasakları çiğnemenin, yasaklar geçilemez, aşılamaz. Bunun için de bazı arkadaşların bir takım şeyleri yaparken, bunların karşısındaki, bunlara denk düşen rizikoları da göze alması gerekir. Şimdi gayet kolay bir şekilde Türkiye'de çalışma şartlarının olmadığını söyleyebiliriz. Yazarlar için, sinema adamları için. Oysa ben inanıyorum Türkiye'de, dışarda hiç olmasa roman yazarak, hikaye yazarak Türkiye'deki belgesel sorunları sergiliyerek, onaltı milimlik, sekiz milimlik, videoyla bir takım filmler çekerek bazı şeyler yapılabilir. Bu nedenle bütün arkadaşların yurtdışına çıkmasını salık vermeyi ben doğru bulmuyorum.

Arkadaşlar, sanat siyasetten bağımsız değildir ve herşeyde olduğu gibi siyasi çalışma bütün çalışmaların can damarıdır. Bu nedenle ben sanatımı siyasi çalışmalarım, siyasi perspektifim, siyasi düşüncelerim üzerine oturturken

hiç bir zaman sanatı ve anlatılan şeyleri dar görüş açısından değil, genel Türkiye gerçeği açısından değerlendirerek istiyorum. Eğer ben sanatımı bir dergideki siyasi görüşler gibi kısıtlarsam, o zaman benim filmin Türkiye'deki halkımı, Türkiye'deki gerçeği ve bunun daha ötesinde dünya halklarının sorunlarını tam olarak anlatamaz. Birincisi bu ikincisi: pratik sorun olarak çıktuktan sonraki altı aylık bir zaman ben, filmin pratik işleriyle uğraşmak zorunda kaldım. Ama bu demek değildir ki, biz bütün çalışmalarımızı sadece sanat çalışmasına yoğunlaştırdık, siyasi olarak belli şeyler yapmadık anlamına gelmez...

Devrimci sanat, devrimci süreci anlatan sanattır. Bugüne kadar biz Türkiye'de faşist sansür uygulamalarından dolayı sosyal hayatın, ekonomik hayatın bile doğru dürüst portresini çizemedik. Ancak gerçekten devrimden sonra devrim sürecinin, sadece komünist önderlerin değil, komünist mücadele içindeki halkın, devrimci sürecin içindeki halkın hikayesi ile birlikte anlatacağız.

Arkadaşlar, birlik konusunda gerçekten arkadaşlara öneri sunacak kadar kendimi yetkili görmüyorum. Ancak kabaca şunları söylemek isterim. Arkadaşların birbirine ideolojik ve siyasi temelde anlayışlı davranmaları, birbirlerini dinlemeleri, yani kendi aralarında demokrasi uygulamaları birincisi. İkincisi: her gurubun kendi siyasi görüşlerini, ideolojik görüşlerini sonuna kadar savunmaları, yani ideolojik mücadele verilmeden gruplar arasında askari müsterekler sağlanamayacağı gibi, gruplar çökertilemez. Devrime on tane partiyle, elli tane grupla gidilemeyeceği açıktır. Ancak tarih bize göstermektedir ki, bazı ittifaklar söz konusu olmuştur. Örneğin Sovyetler Birliği'nde, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi ile Sosyal devrimciler belli dönemlerde anlaşmalara girmişlerdir. Ancak bunun geçici olduğunu, yani mücadelenin esas, birliğin geçici olduğunu tarih göstermiştir. Daha sonra s. devrimciler Lenin'e kurşun sıkmışlardır. Bu nedenle meseleleri gerçekten çok derinlemesine ele almak gerekiyor. Bugün Türkiye'de çeşitli siyasi grupların bir araya gelmesinin imkanı yoktur. Olamaz. Örneğin; revizyonizmin ya da revizyonizmin etki-

si altında kalmış gruplarla, marksist Leninist eğilimli grupların gerçekten bir çatı altında olmaları mümkün müdür? Değildir. Ancak, bu bazı gruplarla ortak eylem yapmaya engel değildir. Ama bu revizyonistlerle eylem anlamında anlaşılmalıdır...

Arkadaşlar, Hücrem kitabımı okuyan arkadaşlar, benim geçmişle ilgili yaklaşık özeleştirici diyebileceğimiz düşüncelerimi okumuş olmalıdırlar. Bilindiği gibi ben köylü kökenliyim. Ancak daha sonra sosyalizmle tanıştığım zaman, sosyalizmle, esas anlamda bilimsel sosyalizm olarak tanışmadığım için, yüzeysel, romantik biçimde tanıştığım için, bilimsel sosyalizimden esas olarak uzaktım. Bu nedenle ilk yaptığım filmlerde devrimci öz olmaktan çok popülist eğilimler egemendi. Ancak daha sonra el yordımıyla bazı şeyler aramaya koyulduğumuzda gerçekten demokrat nitelikli bir takım filmler yaptım. Ancak Selimiye'ye geldikten sonra, Selimiye'de düşünmeye başladıktan sonra ben kendimi daha önce bir sosyalist olarak görürken bir sosyalist olmadığımı, hatta bir sosyal demokrat bile olmadığımı, hatta bir burjuva demokrat bile olmadığımı gördüm. Bu benim içimde korkunç sarsıntılar yarattı ve gerçekten Marksizm Leninizm'i aramaya koyuldum. Ancak uzun yıllardan sonra Marksizm'e yaklaştığımı, marksizmi kavradığımı söylemesem bile kıyısında olduğumu söyleyebilirim. Onun için burada, damarlarımızda dolaşan kan, kin, nefret özünde bir sınıf kinidir. Bu sınıf kini başlangıçta sezgisel iken daha sonra bilinçli bir hale gelmiştir. Bugün gerçekten bilinçli bir şekilde burjuvaziye emperyalizme ve onların uşaklarına bilinçli bir sınıf kini duyuyorum.

Avrupa'da bir sanat dergisi çıkartmayı ya da bir sanat dergisine yazıp, yazmamayı düşünüp, düşünmediğimi sordu arkadaş. Yazabilirim de, çıkartabilirim de. Ancak bu ikili bir kaypak cevap gibi gelebilir. Böyle anlaşılmasın. Bugün Türkiye'de, özellikle geniş aydın çevreler üzerinde burjuva kültürünün egemenliği, faşist diktatörlüğün korkuları o kadar yoğun ki, halk bunlar aracılığı ile yozlaştırılıyor. Öreneğin: devrimci bilinen, demokrat bilinen bir yığın insana Hürriyet gazetesi ödüller veriyor. Öbür tarafta askeri diktatörlük daha önce devrimci bilinen, demokrat bilinen

bazı insanları halka karşı kullanıyor ve bugün halkı sorunlarına yabancılaştırmak için bir yığın edebiyat dergisi bizzat bu unsurlar tarafından kullanılıyor. Kültür mücadelesi devrimci mücadelenin bir parçası olduğundan bu mücadeleye, yani bu sorunlara cevap verecek bir kültür dergisi çıkartılabilir de, bugün var olan bir kültür dergisi de bir süreç içinde dönüştürülebilir.

Arkadaşımız diyor ki, bugün Avrupa'da bir çok sanatçı var. Bu sanatçıları ortak mücadele içersinde toplamayı düşünüyor musunuz? Benim cevabım şu: Arkadaşlar, bugün gerek ülkemizde, gerek Avrupa'da, gerekse dünyanın bütün yerlerinde nasıl emperyalizm toprakları bölüşmüşse, dünyadaki bütün insanlar da ideolojik ve siyasi olarak bölüşülmüştür. Sorun bu bölüşülmeyi birliğe çevirmedir. Pratik olarak bunu söyleyebilirim. Bugün bazı arkadaşlar bazı siyasi hareketlere angaje durumdadırlar. O arkadaşlarla belli bir birlikteliği yapmak, o arkadaşların bağlı bulunduğu hareketlerin onayını gerektiriyor. Bu nedenle kısmi olarak belli konularda birlik sağlansa bile esas olarak belli gruplara angaje olan bütün arkadaşları bir çatı altında toplamak kısa zamanda mümkün değildir. Ancak genel olarak devrimci hareketin birliği sağlanırken sanatçıların da bu temel üzerinde, bu mücadele temeli üzerinde, birlik doğrultusunda adımlarını sağlamak mutlaka yararlı olacaktır...

Bugün yurt dışında milyonlarca, yüzbinlerce işçinin çalıştığını, bunlar hakkında neler yapılabileceğini sordun sanıyorum. Arkadaşlar, genel olarak bizim gibi ülkelerde işçi sınıfı ile köylülük arasında çok yoğun bağlar vardır. İşçi, en gelişmiş kapitalist ülkelerde çalıştığı zaman bile ayağının bir köylülüktedir. Bu nedenle onun işçi sınıfı olarak siyasi bilincini kavraması, çoğu zaman uzun bir zaman alır. Özellikle Almanya'da çalışan arkadaşlarımızın, çalışan işçilerimizin büyük bir kısmı gerçekten işçi olmak, işçi sınıfının bilinciyle donanıp işçi sınıfının geleceğiyle mücadele etmekten çok, etkin ideoloji ve propaganda sonucunda Türkiye'de birer küçük burjuva olmak, küçük iş sahibi olmak, küçük mülk sahibi olmanın hayalleri içinde bulunuyorlar ki, kimini fabrikalara ortak yapıyorlar, kimini barajlara ortak yapıyorlar. Bilin-

diği gibi eskiden Sülün Osman hikayesi anlatılırdı. Köprüyü satıyor, saati satıyor. Şimdi bilindiği gibi işçilere boğaz köprüsünü satışa çıkardılar. Bütün bunların hepsi aslında işçi sınıfının sınıf bilincini çarpıtmak. Bu konuda devrimcilere düşen görev şu ki, onlara kendi sınıf bilincini götürmek. Yani kendiliğinden bir sınıf olmaktan çıkartıp, kendisine ait bir sınıf haline getirmek. Hepimiz biliyoruz ki, bilinç kavranılmaz, pratik mücadele içinde kazanılmaz. Bilinç taşınır...

Avrupa'da kendimin de oynayacağı bir film düşünüp düşünmediğimi sordu. Arkadaşlar, ben yönetmen olmak istiyorum. Bütün ömrümce yönetmen olmak istedim. Fakat uzun bir dönem aktörlük yapmak zorunda kaldım. Tam yönetmen olacaktım, hapishaneye düştüm. Şimdi çıktım. Belki olanaklar biraz iyi olursa sade yönetmen ve senarist olarak çalışmak ve amatör insanları filmde değerlendirmek istiyorum. Oynamak istemiyorum...

Arkadaşlar, arkadaşımız Demokrat Türkiye gazetesi hakkındaki düşüncelerimi soruyorlar. Daha önce Demokrat Türkiye'ye gönderdiğim bir mektup, bazı arkadaşlar tarafından yanlış değerlendirildi. Benim o gazeteye sürekli yazı yazacağım, gazeteyle aramızda bir anlaşma olduğu biçiminde şeyler söylendi. Böyle bir şey yok...

ZİNDANDAN KURTULDU

Çürümüş cuntanın faşist çemberi
Zindandan kurtuldu Güney kurtuldu
Kendi sınıfının yiğit neferi
Zindandan kurtuldu Güney kurtuldu
Kurtulur kurtulur yurdum kurtulur
Boşanır zindanlar zulümler durur
Zulüm burjuvanın son çırpınışı
Bütün ezilenler duralım karşı
Bilirizki tarih sınıf savaşı
Haydar kurtuluşa çağırır diller
Menzilimiz uzun çileli yollar
Birir birir gelir kavuşur eller
Zindandan kurtuldu Güney kurtuldu

H. KORKMAZ

ENVER GÖKÇE'YE

en güzel özgürlük
türkülerini söyledin
ozan yürekli usta
bir hürriyet türkücüsüydün
yoksulluk çektin
mapuslarda yattın
kırmızı bir karanfildin
usta, halkın yüreğinde
senin türkülerinle
gün sayıyor mapus
senin türkülerinle
tarlada ırgatlar
pamuk topluyor
ekin deriyor
tütün kırıyor
senin türkülerinle
fabrikada işçiler
mavi tulumunda güller
grevde direniyorlar
ne güzel türküler
söyledin usta
namusu ve direnmeyi
söyledin
zorbalığa ve zulme karşı
sen devrimin ozanı
emek ordusunun eri
uğruna doğuştuklerin
unutmayacak seni
kardeşçe hayatın
türküsünü söyleriz
hürriyet türküsünü ustam
seni anarız

YURTSEVER

HEPSİ HALKA KARŞIDIR

Gardiyanları, yargıçları ve savcılarını
Hepsi halka karşıdır.
Kanunları, dümenleri, tüm kararları
Hepsi halka karşıdır.
Dergileri, gazeteleri, hem yayınları
Hepsi halka karşıdır.

Bunların hiç biri onları kurtaramıyacak
Durduramayacaklar halkın coşkun akan selini!

Panzerleri, kelepçeleri, tüm silahları
Hepsi halka karşıdır.
Zindanları, tutukevleri, işkencevleri
Hepsi halka karşıdır.
Borsaları, şirketleri, iktidarları
Hepsi halka karşıdır.

Bunların hiç biride onları kurtaramıyacak
Durduramayacaklar halkın coşkun akan selini!

GÜLTEKİN

YOL FİLMİ CANNES'DE GÖSTERİLDİ

14 Mayıs - 26 Mayıs tarihleri arasında güney Fransa'nın Akdeniz sahil kenti Cannes'te Uluslararası Film Festivaline, 12 Eylül sonrası Türkiye'de çekimi tamamlanan, senaryosunu yürekli sanatçı, usta gözlemci Yılmaz Güney'in yazdığı, başrolünü Tarık Akan'ın oynadığı YOL filmi de katıldı. YOL sadece festivale katılmakla kalmadı, aynı zamanda büyük bir canlılığı, hareketliliği ve tartışmayı da soktu Cannes'e.

YOL filmi, İmralı Cezaevi'nden büyük zorluklarla izin alarak ailelerini, çocuklarını, akrabalarını ziyarette giden beş mahkumun öykülerini, Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu acı gerçeklerle ustaca birleştirerek sergiliyor.

Bir yanda insanları öldürten, ölüm-

donmaı terkettiren katı feodal töreler, diğer yanda köyleri basıp, köylüleri kurşuna dizdirten devlet zulumu, diğer yanda ise örgütsüz, öndersiz, neyi nasıl yapacağını bilemeyen geniş halk yığınları. Türkiye'de belki de ilk defa Kürtler, bir filmde, YOL'da, kendi anadilini özgürce konuşuyorlar.

Bu yıl Cannes Film Festivaline YOL filminin yanı sıra çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşanan, 400-500 civarında Türkiyeli katıldı. Eylem Birliği Komitesi oluşturan devrimci gruplar miting, yürüyüş ve bir de kapalı salon toplantısı düzenliyerek ülkemizdeki zulmü, işkenceyi ve idamları şiddetle protesto ettiler. Eylemlere, basın, yayın ve kamuoyu geniş ilgi gösterdi.

KELEPÇELİ TÜRKÜLER

bir sızı var yüreğimde
adı hepimizin olan
denizler gibi dalga dalga
köpük köpük

karanlık geceler doğurur
aydınlık yarınları
aydınlıktır yarınlarımız
yarınki aydınlıklarımızdır
vuruşanlar düşenler
yücelenler düşüşlerinde
düş gibi
düş ki, hiç uyanılmayacak
yaşam olacak
özgürlük olacak adı düşlerimizin

mamak'taki devrimci kardeşim
yüreğim/yiğidim
kelepçeli türküler yakmayacak
özgürlüğü onbeş dakikalık turlarda
gökyüzüne bakarak tadmayacak

bilirim nasıl beklenir görüş günleri
ağır ağır ve onbeş günde çekilir
doksandokuzluk tesbih gibi
nasıl geçilir iğnenin deliğinden
küçülmeden bilirim
sımaz kalıbına deli yürek
aslan yürek
öfke öfke kabarır
elleri ve ağızları kelepçelidir
haykıramaz
yürektir o
eğer yüreği olsaydı ankara'nın
çoktan durmalıydı şimdiye dek
yüzü olsaydı kararmalıydı.

ONAL AKÇÖLTEKİN

BİÇAK

MAHMUT MAKAL

Yurt sorunları üstüne tartışan arkadaşlarını dinleyen Doktor Baha bey kızdı ve koşulları dolaşmak üzere kalktı. "Bu mizur fikirler de fena sardı ortalığı, savaşmak gerek bunlarla" dedi. "Bana kalırsa üçüncü koğuştaki öğretmenlerde iyi kafa yok..."

Hızla koğuştan kapısını açtı ve ülserli köy öğretmenlerinin yanına sokul-

du. Bir süre kasaba hastanesinde yatıktan sonra buraya getirilen öğretmenin ameliyat olması gerekiyordu. Yastığının altında ucu dışarda kalmış bir kitap vardı. Yavaşça çekti. Bizim Köy'dü bu kitap. Baha bey okumamıştı ama, pisliğimizi, sefaletimizi ortaya koyan, bizi dünyaya rezil eden kötü bir kitap olduğuna inanıyordu. Böyle duymuştu. Memnundu. Büyük tehlikeler yaratıcı bir belgeyi ele geçirmiş gibiydi. Önce Emniyete haber vermeyi düşündü. Sonra bambaşka bir fikir uyandı zihninde. sabahattanberi içini saran sıkıntı dağılmıştı. Kitabı cebine koyarak çıkıp gitti.

Ertesi gün ameliyathanede kitabı karşısına tuttu öğretmen: "Bu kitabı tanıyor musunuz?"

Tanımaz olur muydu, baş ucu kitabıydı. Kanında, ilğinde duyduğu bir kitaptı. Bu kitapta anlatılanları iyileştirme uğrunda giriştiği savaşta horlanmış, sürülmüş, sağlığını yitirmişti. Başıyla "evet, tanıyorum." işareti yaptı.

"Bak hoca, ameliyat masasındasın. Az sonra işe başlayacağız. Doğru söylemelisin bana. Söylemelisin ki, nasıl bir adam olduğumu anlayalım. İç rahatlığıyla görebileyim işimi... Bu kitabın yazarı için kötü fikirli diyorlar. Sen de onun gibi misin? Yoksa milliyetçi, vatanperver bir öğretmen misin?"

Vücudu buz kesildi. Az şey duymamıştı Baha bey hakkında. Ama bu kadarını akli almıyordu. Evet, ameliyata razı olduğuna ilişkin imza vermişti. Bu masada kalabilirdi. Berşey olabiliirdi de, sorgu? Akli almıyordu...

"Evet, Makal gibi, milliyetçi ve vatanperver bir öğretmenim." dedi.

Baha beyin yüzü, perdeye yansıyan sinemaskop yüzler gibi büyümüşü, gerindi. Gözlerinin derinliklerinde anlaşılmasız parıltılar vardı. Öğretmeni duyup duymadığı belli değildi. Bir süre öyle kaldı. Neden sonra elini kaldırarak neşteri gösterdi: "Bunu böyle değil de şöyle çekivermek yeter Hoca" dedi. "Ona göre... Bu da, benim işim..."

Neyle tehdit edildiğini anlıyordu, ama direnecek halde değildi. Gözkapakları ağırlaşmıştı. Vücudu gevşedi, derin bir uykuya daldı.

Gözlüklü genç doktor, ölümü şüpheli buluyordu. "Sorguyu" kimseye duyurmaması

kaydıyla ameliyatta bulunan hemşireden dinlemişti. Dürüst, ciddi bir kızdı hemşire. Uydurma olamazdı anlattıkları. Gözlüklü genç doktor pembe yüzlü şişmanca arkadaşına: "Hatırlıyor musun şu Baha'nın o sabahki halini? Yapar mı yapar." diyordu. Fakat ispatı güçtü. Gitmişti o, köyüne dönmek için can atan öğretmen...

Mehmet Başaran'ın "Sürgünler" kitabında sekiz sayfa tutan "Dönmeyen" adlı yazıdan özetledim yukardaki olayı. Biz bu doktorların içtikleri büyük anda karşın, kulaktan çıkardıkları mısır tanesini geri sokanlarını da biliriz. Neymiş, muayene ve çıkarma ücreti beş lira eksik gelmiş, otuz lira ödemesi istenen köylü, kuşağının arasından otuz değil de yirmibeş lira bulmuş. Olur mu öyle şey? Aydınli doktor Nuri bey de Aydın'da, hem de hastahane, çocuğun kulağından çıkardığı mısır tanesini geri itelemiş...

Başaran kardeşe de hitabederek, bu yazıyı bitirmeden birkaç söz söylemek gerekiyor.

Şimdi karısı hademelik yapan Edremit'in Tahtaköy öğretmeni Ahmet Duman'ın Balıkesir Hastahanesinde direndiği, dönmediği yıllarda epey vardık biz. Görünüşe göre şimdi daha da çoğuz. Ama işin içine bir iş karıştı ve o zamaniki Baha beylerin rolünü şimdi Faba beyler aldı. Yani, o zamanın solcuları şimdi kendi gibi düşünmeyenleri Baha'nın Ahmed'i gördüğü gibi görüyorlar ve de bıçak altında olmasa da öyle kıştırıyorlar. Emperyalizmden, yerli oportünist politikacıdan yüz buldukları oranda "aşırı" diyerek kıştırmaya çalışıyorlar arkadaşlarını. Ya benim gibi düşünersün, ya aç ölürsün, diyorlar. Bilmedikleri bir şey var: Öğretmen Ahmed'in demirinden olanlar asla dönmez. Sen bile hikayende Ahmed'e olumlu, Baha beye olumsuz rolünü vermişsin. Gününü gün eden çıkarıcı solcular ki, Baha bey çok içten kalır onların yanında, bir gün yazılarda Baha bey gibi anılacaklardır.

Bizse, her zaman olduğu gibi öğretmen Ahmed gibi "Dönmeyen" sade vatandaş rolünü sürdürüyoruz. Ne Amerikalıyla ne de işbirlikçilerle işimiz olmamıştır. Ne arkadaşlarımızı uyutmuş ne de bir davayı çizgisinden saptırmışızdır. Bıçak altında da, baskı altında da ölsek, alnımız açık gideceğiz...

ÖNCÜ VAR

Maden ocakları işçi zindanı
Hayatı yıpratın acı var burda
Zehirli yılanlar emdikçe kanı
İsyanı doğuran sancı var burda

Kazmalı kürekli bileklerimiz
Atomdan bombadır yüreklerimiz
Zincire vurulmuş emeklerimiz
İşçinin patrona hıncı var burda

Toprak bizim kanımızla yoğruldu
Ürün verdi emeklerin tohumu
Zalim beyler aldı varın yoğunu
Can alan, kan döken kamçı var burda

Altın üretiyor köle rozeti
Sökülmüş kemikten kalmamış eti
Ölmeme arzusu, hayat hasreti
Sermaya yaratan gücü var burda

Burhani'ye el ele kenetlendik
Berdini çiğneyen sellere döndük
Zaferlerle adım adım yürüdük
Devrim üstlenen öncü var burda

BURHANI

YURDA DÖN

Mahr ettik ömrü beller büküldü
Yurda dön Mehmed'im yurda dön yurda
Hitler kalktı karşımıza dikildi
Yurda dön Hasan'im yurda dön yurda

Para için kayıp ettik neşeyi
Dönemedik, döndürmezler köşeyi
Bırak elindeki şu pis şişeyi
Yurda dön Ahmed'im yurda dön yurda

Unutturdular sana ana dilini
Makinaya nikahladık gelini
Çöktün aha bukecekler belini
Yurda dön bacı yurda dö yurda

Uzun yıllar oynadılar oyunu
Bize çıktı yabancılar kanunu
Alın terimizin mükafatı bu
Yurda dön hemşerim yurda dön yurda

Dönüp yurda mücadele etmeli
Emperyalist güçler ordan gitmeli
Çektiğimiz bu sefalet bitmeli
Yurda dön gardaşım yurda dön yurda

Kemteri halktandır, halkın ozanı
Geç anladık bize kuyu kazanı
İşte budur Almanya'nın düzeni
Yurda dön Mehmed'im yurda dön yurda

KEMTERİ

Toplumcu Edebiyatımız

FETHİ SAVAŞCI

Toplumcu edebiyatımızın gelişmesi kolay olmadı. Yüzde elliden fazlasının okuma yazma bilmediği bir toplumda, toplumcu edebiyattan söz etmek koca bir sorundu. Kısa süre önce bu böyleydi.

Ama toplumcu edebiyatı savunuyoruz derken, toplumsuluk adına işlenen suçlara da katılamayız kanıma göre. Açayım son söylediyimi biraz. Toplumcu edebiyatımızı yaratanların çoğu, yazdıklarını yaşamışlardır. Yaşamadıktan sonra bir olayı, bir görüntüyü, bir kişiyi, iç ve dış görünüşleriyle bir kişiyi anlatmak güçtür. Düşsel değerlendirmelerin bile güçlü oluşu, bir gözleme dayanır en sonunda. Önceleri dış, giderek iç gözlemin güçlü oluşu, toplumcu sanatçıda söyleyecek sözün olduğunu gösterir. Neyin o toplum için geçerli olduğu, kişinin, olayların, doğa ve insan görüntülerinin süre aşımında ne kadar dayanacağı da söz konusu bir yerden sonra. Konuların, kişilerin heyecanla seçilmesinde, yazma coşkusunun seline kapılarak, yapıtın orta yere çıkmasında öz ölçü yıpranma ölçüsüdür. Bu hesap edilmiyor çoğu kez.

Öreneğin elinden toprağı alınan yirmibeş yıl önceki az topraklı köylü, halen o köylü müdür? Yoksa kentlerin kıyı mahallelerine inip, fabrika işçisi mi olmuştur? Bir başka örnek: Ulaşım olanaklarının fazlalaşmasından, köylerimizde eskisine nazaran yol, köprü, elektrik, radyo, televizyon çoğalmıştır. Acaba radyoya, elektriğe gavur icadı diyenler de çoğalmış mıdır? Azalmış mıdır? Köydeki berber, eskici, bakkal, öğretmen, kır bekçisi, jandarma, köy yaşlılar kurulu, muhtar, imam giderek köylü üstünde televizyonun, radyonun etkileri nedir? Kan gütme, oç alma olayları eskiye oranla azalıyor mu çoğalıyor mu? Kent kesiminde işçi olanların devrimci savaşı ne durumda? Sendikal çalışmaları

ne durumda? Grevlerle, toplu sözleşmelerle hakkını alabiliyor mu? Yine kır kesiminde az bile olsa kooperatifleşmenin köylülerin uyanmasında etkisi olmuş mudur? Devlet üretim çiftliklerinde yıl on iki ay çalışabilen köylü işçilerin sendikal savaşı hangi düzeydedir? Arabacılık, devecilik, tenekecilik, nalbantlık, hamutculuk, keçecilik, hasırcılık, sepetcilik, tabaklık, testicilik, çömlekçilik, kiremitçilik gibi el sanatları yerlerini fabrikaların az da olsa yaptığı gereçlere terk ediyorlar. Bu işlerini terkederek sanat erbabı on binlerce köylünün akınını durdurmaya hiçbir güç elvermiyor şimdilik. Çeyrek yüzyılda altı milyon köylü, kentlerin kıyısına gelip yerleşmiş. Kimi işçi, kimi seyyar satıcı, kimi apartman kapıcısı, kimi gecekondu açası, yapı açası olmuş. Yani hızla sınıf değiştirme süreci içine girmiş altı milyon köylümüz.

Öte yandan köye yeni sanatlar girmiş. Traktör, radyo ve televizyon onarımcılığı gibi. Kır kesimini bundan böyle anlatacak yazarların bu yeni gelişmeleri bilmesi, iyice bilmesi gerekmez mi?

Hem kır, hem de kent kesimini konu alarak seçen toplumcu yazarlarımızın pek çoğu da sınıf değiştirmiş olmanın rahatlığı içinde anılarını roman diye ıslatıp ıslatıp sunmaları da usanç veriyor artık. Kişileri, roman kişileri iyice sivrilmiyor, hızla sınıf değişiminin belirli bir sonucu bu. Ama başka ulusların roman, öykü kahramanları hemen cecik silinmiyor içimizden. Niye onlar bu değişim sürecinden geçmediler mi? Geçtiler.

Küçük burjuva radikalizminin savunmasını, düşlere, özlemlere, anılara sığınarak yapanlar, yine küçük burjuva eleştirmenleri göklere çıkarıyorlar. Yeni yeni okumaya başlayan, daha eleştirmenini bulamayan, eleştirmenini eleştirecek düzeye gelemiyen büyük okuyucu kitlesine burjuva eleştirmeni dün olduğu gibi bugünde tepeden bakıyor. Onun için önemli olan toplumcu okuyucu değil, bağlı olduğu kitabevi yönetmeni, gazete, dergi yönetmeni oluyor. Küçük burjuva radikali eleştirmenle, hiç bir süre toplumcu okuyucuların buyruğunda olmamışlardır. Bundan sonra da olamazlar. Egemen güçlerin buyruğunda olduklarından toplumsal gelişmeleri okuyucuya duyurmak, uyanmayı hızlandırmak iş-

lerine gelmez. Bu konuda yazan, işçilerin, köylülerin savaşını destekleyen yazarlardan hiç mi hiç söz etmezler. Çünkü toplumun ileriye doğru değişmesinden dolayı kendi pazarları dağılacaktır da ondan. Henüz egemen güçlere (bir kaç namuslu eleştirmenin dışında) kafa tutacak, dört başı sağlam, eleştirmenler ne yazık ki yok.

Bizim toplumumuzda hızla sınıf değiş-tirme olaylarına değinmek zorundayız. Bir örnek vereyim: Bir ozan dostumun aracılığıyla, bir apartman kapıcısının iki katı olduğunu, üçüncü katı almak için harekete geçtiğini, ama kendisine kapıcı dedikleri için artık utanmaya başladığını, okuyan kapıcının çocukları dedirtmemek için, üçüncü katı da aldıktan sonra büyük bir bakkaliye dükkanı açacağını, bundan sonra bakkalın çocukları derlerse mutlu olacağını söylemiş.

Kır kesiminden gelip, yedi baş nüfus on beş yıl önce yerleşmiş. Ama beş nüfus sabahın beşinden, akşamın yedisine kadar her tür işlerde çalışmışlar. Biriktirdikleriyle ikinci kattan, üçüncü kat sahibi olmaya doğru giderlerken, bu tür değişiklikleri de görmemezlikten gelmemeliyiz.

Avrupadaki işçilerimize getirmek istiyorum sözü. Sınıfsal açıdan baktığımızda Türk işçi sınıfının devrimci savaşa pek az katkıları olacaktır Avrupa'daki işçilerin. Para biriktirip, bir kaç apartman katı alıp, kiralariyla geçinmek isteyenler, beş on taksi alıp şöför kullanıp daha fazla paraya gereksinme duyanlar, torna, fireze makinaları ya da başka makinalar alıp işçi çalıştırıp patron olmak isteyenler çoğunluktadır. Avrupadaki Türk kesimi böyle. Kır kesimine gelince, on dönümlük tarlasını iki üç yüz dönüme çıkaranlar bir de yeni traktör elde ettiler mi köylerinde alıyorlar soluğu. Bazıları da sulu ziraat için, su kavakları için, çalışma ateşelerinden bilgileri alıp dönüyorlar. Bunun yanı sıra arıcılık, tavukculuk gibi işlere merak saranlar da var. Fabrikalardan, yeni kurulan köy kooperatiflerinden, bankalardan hisse senetleri almıyanlar yok denecek kadar az. İşçi sınıfı bilinçini taşıyıp da, sendikal savaş içinde olanlar da var... O kadar az, etkileri de yok denecek kadar az.

Toplumcu edebiyat sözcüğünden halkımızın, sömürülen, ezilen sınıfların edebiyatını anlıyorum. Ama az önce yukarıdaki değişiklikleri göz önüne getirip-te yazılan bir edebiyatı savunuyorum. Anılara, özlemlere dayanarak yazılan küçük burjuva tembelliklerini okumak istemem. Ama dar gelirli bir memurun isyanı, isyandan sonra yazarın çözüm yolunu göstermesi koşuluyla toplumcu edebiyat yaptığına da inanırım. İyimser bir açıdan, sağ ve sol sekteciliklere düşmeden, severek okunur böyle gelecek bir yazar da.

Bir dilenciye bakıp da acımak iyi şey. İnsancıl bir duygu. Ama dilenciği o duruma getiren toplumsal nedenlere eğilmek, işsizliğin giderilmesi için çareler araştırmak, egemen sınıfların dilencinin dilenmesinde dolaylı olarak eli olduğunu bilmek, toplumcu sanatçı kalemini o yönde sivriltmek zorundadır.

Toplumcu edebiyatımızda bugün roman tipi sorunu vardır. Romanı ele alalım. Türk romanında uzun süredir tip yok. Var da birbirlerinin benzeri. Küçük burjuva bunalımları yaşayan, seks heyecanları içinde yüzen, işkence gördüğü için, öcünü faşizme bileyen kahramanlar var... Ama roman kahramanlarının bunalımları değil bunlar. Yazarın kendi bunalımları. O romancı kahramanını yaşamadığı içindir ki, bu tür bunalımlara itmiştir kahramanını da. Roman kahramanını yaşamakla, yaşatmakla bitmiyor iş. Onu evrensel boyutlarda süre aşımında ayakta tutmak var. Açlık, işsizlik, ölüm korkusu, acımak, savaş, barış, iç acısı, yurt özlemi (sıla özlemi değil, delikanlı İstanbul'u, Karş'ta askerlik yapıyor. Ah, vatanım diye şiirler dök-türüyor. Kars vatan değil mi?) sınıflar arası savaş, ekonomik savaşta elde edilen ekonomik haklar, yenilgiler, uluslar arası dayanışma, ilk usuma gelenler.

Toplumcu romanımızda birgün bu konuları ele alan bir kaç romancımız çıkıp gelecektir elbet. Türk halkı, tüm yeknik, tüm eşkiya, oç alma, seks manyağı, geriye doğru giden bir halk değildir. Güzel halkımı hapishane koşullarından tanıyanlar, otuz yıl öncesinin, traktörsüz, ışıksız, yolsuz, okulsuz kır kesimini hiç değişmezmiş gibi gösterenler artık toplumcu edebiyat değil, toplumsal gelişmelere ters düştükleri için toplumsal kepezelik yapıyorlar.

İSÇİ ÇOCUĞU

Çalış hiç durmadan, dök alnının terini
Sana tanınan en büyük özgürlüktür bu
Yalnız ellerin çalışsın boş ver sen fikrini
Çalış hiç durmadan, çalış işçi çocuğu

Yalnız sen bugüne bak boşversene yarını
Çalış ki artırasın patronun karını
Fazla mesai yap durdurur belki bel ağrını
Çalış hiç durmadan çalış işçi çocuğu

Okul mu? Ne kazandırır senin bomboş midene
Hem okuma özgürlüğü yalnız burjuva beylerine
Onlar okuyacaklar seninde benimde yerime
Çalış hiç durmadan çalış işçi çocuğu

Çalışmakla geçirmeye mahkum ettiler ömrünü
Unutturmaya çalıştılar hep, sana gördüğünü
Ama artık sıra sende, sık hadi yumruğunu
Katıl bizim yolumuza, katıl işçi çocuğu

ALPDENİZ

İNSANA ŞÜKÜR

Ağacın çiçeğini
Arının peteğini
İşçinin emeğini
Sevdik insana şükür

Ananın yüreğini
Sevginin direğini
Düşmanın ereğini

Bildik insana şükür

Şiirin ışığını
Emeğin aşığını
Gerçeğin eşğini

Bulduk Yunus'a şükür

Yalanın kaşığını
Düşmanın beşğini

Kırdık Nazım'a şükür

M. ÖNAL

BİZİM OZANLARI SEVERİM

Severim ozanları içten
Ama yoksula arka çıkanları daha çok
Karasoylu ozanlara bakar geçerim
Dişlerini bilerler söverler usulca ne yapayım
Süre aşımında erirler nasıl olsa
Öfke yerine sevgiler saçayım.

FETHİ SAVAŞCI

BU NEDİR FAŞİZM DEĞİLDİR DE NEDİR

Bu nedir akan göz yaşları
Faşizm değilde nedir?
Oluk oluk akan kan
İnsanlarda nefret ve kin
Bu nedir faşizm değilde nedir?
İşte faşizmin zammı zulmü
Yetti eceli faşizmin tükendi ömrü
İnliyor halkım açlık yokluk diz boyu
Bu nedir? Faşizm değilde nedir?
Elinde tomson altında panzer askerin
Bilmem kimi kime karşı korumaktalar
Önünde yoksul halkım sanki
Sanki düşman kovalamaktalar
Bu nedir? Faşizm değilde nedir?
Örnek almış Franko'dan genaraller
Bedavadan madalyaları sıralarlar
Ziya Ülhak gibi faşistlere sarılırlar
Bu akan mazlum insanların kanı göz yaşı
Faşizm değilde nedir?.....

S. KELEŞ

BERABER PAYLAŞMAK

İstiyorum ki
bir ağaç gibi
kök salmak toprağa
uzatmak dalımı budağımı
dört bir yana
istiyorum ki
bir sabah yeniden doğmak
büyümek/kızıl bir karanfil gibi
köklerle
dallarımle
yapraklarımle
beraber paylaşmak
acıyı ve sevinci
kardeşçesine
halkımla.

M. BAYRAKTAR

HASRET

Ateş oldun düştün şu güreşime
Nasıl anlatayım hasretim seni
Pir Sultan'ın Şah'ı, Ferhāt'ın aşkı
Nasıl anlatayım hasretim seni

Güneş mi diyeyim, güç mü diyeyim
İsyân mı diyeyim, öç mü diyeyim
Yeni bir dünyaya göç mü diyeyim
Nasıl anlatayım hasretim seni

Bazen kızıl kanlı savaş olursun
Bazen zeytin dalı barış olursun
Bazen çok sevgili uğraş olursun
Nasıl anlatayım hasretim seni

Garip Şahin seslenirim gelirler
Gelirler sesime kulak verirler
Senin için öldürürler ölürler
Nasıl anlatayım hasretim seni

GARİP ŞAHİN

KAÇAK

YAVUZ AKÖZEL

Bizim dayıoğlu Kerim; "Ne sürüp duruyon orda burda? Fransa turistleri işçi yapıyormuş. Durma git!" dedi. Güz gelmişti. Kaçak çalıştığım inşaat firması iki aya kalmaz yağmaya başlayan karla beraber ekmek kapısını suratıma çarpar, "güle güle" derdi. Sabahın kırılganmış ayazından, akşamın kör ka-

ranlığına dek soğuğa, saçnaklarla üzerimden geçen yağmura aldırmaksızın çalışmak. Hem de yakalanmak korkusunun ürpertisini her an içime bastıra bastıra.

Ah... 1974 yılı... O zamanlar Hollanda da turistleri işçi yapıyordu. Birlikte kaçak çalıştığımız arkadaşlarımız palas pandaros kapağı Hollanda'ya atmış, işçi olmuşlardı. Ben gidememiştım. Tüm kazancımı 1973'de hastalanan babamın tedavisi için eve gönderiyordum. Daha ben Türkiye'deyken babamı sırtımda doktor doktor, hoca hoca gezdirmiş, tüm alınterimi son kuruşuna dek doktorlara, hocalara, ilaçlara harçamıştım. Üstelik gırtlaja dek borçun içine batmıştım. Evde nüfus kalabalık. Yaşlı anam, bir türlü derdine درمان bulamadığımız hasta babam, sahipsizlikten, parasızlıktan okula gidemeyen onüç yaşındaki ve onun bunun kamyonunda bojaz tokluğuna muavinlik yapan onbeş yaşındaki kardeşlerim. Tümü benim elime bakıyor. Babamın masrafı ağır, evde yiyecek aş yok, aş vuracak odun yok. Hep suskunuz, çaresiziz. Küçük kardeşim okula giden taydaşlarını ardları sıra hüznle gözlüyor. Sonra evin saçığının dibine çömeşip saatlerce düşünüyor, düşünüyor. Kamyonda muavinlik yapan ortanca kardeşim zulaladığı üç beş kuruşu eve gelişlerinde anamın koynuna sokuşturuyor "Babama ilaç alırsın" diye. Anam: "Çıkmayan candan umut kesilmez. Gözü kör ola paranın. Şimdilerde her derdin درمانı para. Açmadığı kapı yok. Devlet hastahane yapmış. Oralarda bile varsıllılar iyileştiriliyor. Bizim gibilerini kapısından dahi içeri sokmuyorlar. Hoş soksalar da kıymatsız bakıyorlar." diye sızlanıyordu. Bu işin üstesinden onun bunun işinde amele olarak çalışarak, pancar zamanı şeker fabrikasında sezon işçisi olarak kantarda durarak gelmeye olanak yoktu. Kafaya koymuştum. Almanya'ya gidecektim.

1974'ün ilkbaharında askere gider gibi evden çıktım. Asker uçurlar gibi beni uçurdılar. Almanya'ya geldim. İnşaat iş buldum. Yatacak bir delik buldum. Başladım çalışmaya. Yaşım onsekizdi.

Önce ağaçlarda yapraklar sararıp soldu. Sonra bu sararmış yapraklar sessizce topraga döküldüler. Kamçı gibi sert rüzarlar esmeye başladı. Öfkeli

bulutlar sevecen güneşin önüne geçip doğaya, inşaatları dolduran binlerce kaçak işçiye sert sert bakar oldular. Ardından kar yağdı. Tüm inşaatlar durdu. Tüm kaçaklar işsiz kaldılar. 1975'in ikinci ayına dek boşu boşuna sağda solda iş aradım durdum. Polisler olmadık zamanlarda haymleri basıp yakaladıkları turistleri apar topar yurt dışı ediyordu. İki kez kendimi pencereden aşağı, karların içine bırakıp, don gömlek canımı kurtarmıştım. Kaçak yaşamak, polis baskısı korkusuyla yarı uyanık uyumak... Artık canıma tak etmişti. Çumraya geri döndüm.

Yıllar yılları kovaladı. 1979'a sürüne sürüne, ölmecesine bir can suyu ala ala geldik dayandık. "Hele bir yarın olsun, hele bir gün ışınsın, Allah kerimdir." diyordum. "Belki bir mucize olur, belki bir Devlet Kuşu gelir de bizim fakir damımıza konar." Ama her geleceğin yeni yaşam zorluklarını, yeni zamları, haksızlıkları, kötülükleri beraberinde getiriyordu. Pahalılık çok korkunç boyutlara ulaşmıştı. Durmadan önlem paketleri hazırlanıyordu. Bu önlem paketlerinden de hep fakir fukaranın sırtına vurulan yeni vergiler, yeni zamlar çıkıyordu. Babam hala öylece yataкта boylu boyunca iniltiyle yatıyordu. Eczanelerde aspirinden, ıvır zıvırdan gayrisi bulunmuyordu. İlaçlar Avrupa'dan ısmarlanıyormuş. Avrupalarından ilaç ısmarlamak ise bize vergi değildi. Her yanı haramiler tutmuştu. Sezon işi dahi bulamaz olmuştuk. Yukardan bir kart, bir imzalı kağıt getiriverene iş kapıları açılıyordu. Bizim kimimiz vardı, nöbetini tuttuğumuz sefaletimizden gayrı? Yine Almanya'nın yolu görünmüştü. Askerlik sonrası evlenmişim. İki de çocuğumuz olmuştu. Ayrılık, hasretlik zordu zor olmasına ama tüm ev gözlerimin içine bakıyordu, çocuklarım herşeyden yoksun, yamalı, pis giysilerin içerisinde kötü yazgımıza ortak olmuşlardı.

Almanya'ya kaçak girmiş turistlerin çoğu asüle başvurmuş. Üç ayda bir polise, yüzlerce kilometre tepip konsolosluklara gidip geliyorlar. Kazandıkları üç beş kuruştan ellerinde kalanı da pasaport uzatmış, yol parasıymış tüketiyorlar. Üstelik bulundukları bölgenin dışına çıkmaları, iş bulabildikleri yerde çalışmaları olanak dışı. Erek üç beş kuruş kazanmak değil mi? Erek pis

karanlıkların içinde yuvarlanan, canı çekişen aç, sefil çocuklarımıza, analarımıza, avratlarımıza zezem suyundan da çok kıymete geçen MARK salabilmek değil mi? Başvurmam asüle. Saklanarak yaşamak, korkarak yaşamak, mühürlü kağıt üzerinde görünmeden yaşamak, çalışmak, uyumak, uykudan uyanmak daha zor ama hiç değilse Konsolosluk, polis derdi yok... "Sen de mi ilticacısın?" sorusunun derinliğinde yatan korkunç, utandırıcı yerme yok. Konsoloslukta bir günahkar gibi ezile büzüle, sinerek durmak, titreyen, korkan ellerle ayyıldızlı pasaportu yüzü gülmeyen memura doğru uzatmak yükümlülüğü yok. pasaportumun günü bir yılı aşkındır dolmuş. Benim pasaportla, el kapılarındaki köleliği dahi haraça bağlamış konsolosluklarla bir işim yok nasılsa. Ben gittiği yerlere hep karanlıkta ve hep sırat köprülerini aşarak ulaşan bir kaçajım. Vizeli sınırların vizesiz firarıyım ben. Ama niçin? Ama neden? Kim tutuşturmuş bu kaçaklık pasaportunu haince elime. Kim kaçak yaşa demiş bir çıyan gibi sürünerek ve de sinerek? Tüm herşey bir parça ekmek için, bir karın doyumluluğu adına.

Gökyüzünde yıldızlar pırıl pırıl, kıpır kıpır. Rüzgar çam ormanlarının serinliğini biteviye taşıyor. uzaktaki, göz kırpan ışıklara gittikçe yaklaşıyoruz. Sonra o ışıklar gerilerde kalıyor. Dört kişiyiz arabada. Araba gidiyor, gidiyor. Bir sürü kenti, köyü tepip geçiyoruz. İkimiz kaçak işçiyiz, birimiz asül. İçimizde yasal olan bir arabanın sahibi Erzincan'lı Ömer. İkiyüzellişer markımızı aldı Saarbürücken'e ulaştırmaya. Sigaranın birini yakıp, birini söndürüyoruz. Üç kaçak da suskunlukumuzun derinliğinde bir sürü kapağın, umutların, soruların matematiğini yapıyoruz. "Dünya yansa içinde bir kibrit çöpüm dahi yok." diyeceğim demesine ama ellerini ta Çumra'dan bu binlerce kilometre uzağa dek uzatmış ve benden ekmek, kömür, un, şeker, yağ parası isteyen anam; utana utana, sıkıla sıkıla çocukları için, kendi için giysi, Almanya malı bir kasetli radyo isteyen karım; çöp gibi incelmış bükük boyunlarıyla, yamalı yırtık giysileriyle eşik diplerinde, toz toprağın içinde oynayan çocuklarım; hain teskerenin, gelmez mektupların yolunu gözleyen asker kardeşim gözbebeklerimde görülebiliyor.

Ben yenik düşersem, eleverirsem ken-

dimi, durumları nice olur? Tümünün tek ışığı ben kalmışken, güvenceleri, umutları sade ben iken şu koca dünyada?

Yanımda aşçı Ali, pencereden dışarıya dalıp gitmiş. Gözleri dağları, denizleri aşmış, bir çırpıda köyüne ulaşmış. Özlemini, sevgisini en büyük, en kutsal gizlisi olarak sakladığı karısının kınalı ellerini almış avuçlarının içine. Sonra fısıltılı, yalazlı, karısının saçlarını hoş ürpertilerle okşuyor. Sonra samanyollu, beş kardeşli, işhak kuşlu bir harman gecesinin en güzel en arı günahını işliyorlar petrol lambasının paslı ışığına uzanarak. Gökte bir yıldız akıp uzaktaki belirsiz dağların ardında yitiyor. Yanımda ilticalı Mustafa üç solukta sigarayı yarı ediyor. Bir sürü çıkmazların pusunda çırpınıp duruyor. Aylardır eve tek kurus salamadığını düşünüyor. "Hanımım onun bunun harmanında makineye deste atıyormuş. Bir ayağı aşık kemiğinden zincirle makinanın art kapağına bağlı, bir elinde de dirgen.

Otomobil Fransa sınırına doğru akıp gidiyor. Uzakta kentlerin kümeleşmiş ışıkları göz kırptıyor. Erzincanlı Ömer, cebine indirdiği 750 markın rahatlığıyla bir türkü tutturmuş mırıldanıyor.

Gece yarısına doğru Saarbrücken'e ulaştılar. Erzincanlı Ömer üç kaçağı ıssız karanlığın içine atıp geri döndü. Rhein nehrinden serin bir rüzgar esiyordu. Yıldızlar yüzüyordu Rhein nehrinde. Karşıda Fransa'nın ışıkları ... Rhein nehri döne döne, korkulu bir sessizlikte akıp gidiyordu. "Hadi gelsenize, hadi atın kendinizi Rhein'in bula-nık, dipsiz derinli ine. Aşın nehri, kurtulun kaçaklıktan, asüllükten. Burada ekmek var, yeniden insan olabilmenin vizesi var. Bak biz Fransa'nın taşlarıyız, topraklarıyız, ışıklarıyız. Elinizi uzatsanız bize ulaşacaksınız, özgür olacaksınız, insan olacaksınız. Hadi atın kendinizi yabansı, korkulu uçuldayan suya. Bak biz Fransa'nın fabrikalarıyız, inşaatlarıyız, Paris'iğiz, Eyfel kulesiyiz. Yıllardır yabanelin, inlerinde, deliklerinde hayvanlar gibi yaşıyorsunuz. hem de kaçak, hem de korkarak. Yıllardır çocuklarınızı bile göremediniz, körpe başlarını okşayamadınız, göğsünüze bastırıp da sevemediniz. Ya karılarınız? O harman gecelerinin anılarını almışlar koyunlarına. Düşlerinde bir yıldız akıp gidiyor durmadan uzak-

taki belirsiz dağların ardına, ardına. Hadi atlayın suya. Size vize vereceğiz. Her yılın ardından evinize ulaşmaların, kavuşmaların mühürünü vereceğiz."

Uçu de soyundular. Giysilerini naylon torbaların içine doldurup, ağızlarını sıkıca bağladılar. Sonra attılar kendilerini azgın Rhein nehrinin dipsizliğine.

Korkunç akıntılar onları alıp yitirmek, ekmeğe, umuda varmalarını haince engellemek istiyordu. Bir ellerinde naylon torbalarınıatla, hırsla akıntıyla boğuşuyorlardı. Ölüm burunlarının önüne dek gelmişti. Göz göze geldikleri ölümün derinliğinden öpülesi çocuklarının, ak saçlı analarının, hasretle yüklü karılarının, gömüt sessizliğindeki köylerinin gelip gözbebeklerine hançer gibi saplanıyordu. Sonunda hain akıntıları yendiler. Kan ter içinde, soluk soluğa attılar kendilerini Fransa yakasına.

Strassburg da aynı durumdaydı, Paris'te. Binlerce kaçak Fransa'nın dört yanına bir anda dağılmıştı. Çalışacak, yatacak yer bulabilen canını kurtarıyordu. İşçi olabilmek için tümü de bedava çalışmaya çoktan razıydılar. Parası olanlar aracılara komisyon verip sahte işyeri, sahte yatma yeri satın alıyorlardı. Sonra satın aldıkları kağıt parçalarını polise koşturuyorlardı. Parasızlar inşaat köşelerinde, parklarda sabahlayıp, aç susuz bilinmeyen sonlarını beklemeye koyulmuşlardı.

Uç kaçak ellerindeki son Frankları da bitirmişlerdi. Ne çalışacak bir iş yeri bulabilmişlerdi, ne de yatacak bir dam. Strassburg'un ortasındaki büyük parkta günlerdir sabahlıyorlardı. Giysileri bir içindeydi. Saçları sakalları birbirine karışmıştı. Çocukluklarını, gençliklerini bir kez olsun yaşayamadan hep kaçarak, ezilerek, aç kalarak umutlarını belirsiz yarınlarına bağlamışlardı. Yarından başka da güvenceleri yoktu zaten.

Aşçı Ali: "Yol parasını uydurup Türkiye'ye dönmekten gayrı çare kalmadı." dedi. Sonra üç kaçak yorgun adımlarla parka doğru yürüdüler. Güneşe sırtlarını vermiş, betona uzanmış, çömeşmiş kaçakların arasına karıştılar.

Açlık neyse ya, hele sigarasızlık hiç çekilmiyordu. "Tütünün var mı?" diye sordu Aşçı Ali yanına bağdaş kurdu-ğu, tanımadığı bir kaçağa.

Tartışma

AZAD

Bugüne kadar sanatsal çalışmalarındaki mevcut eksiklik ve hatalarını gidermelerine yardımcı olunmak amacıyla bir çok arkadaş halk ozanlarına eleştiri ve önerilerde bulundular. Bugün de bu tür tartışmalar devam ediyor. Benim de aynı amaçla, ozan arkadaşlara bazı eleştirilerim var.

Ozanlarımız, halkımızın yaşamını, sevinçlerini, ezilmişliğini, acılarını, özlemlerini, kavga ve kahramanlıklarını sevgi ve hasretini yüzyıllardan beri sözleri ve sazlarıyla dile getirdiler. Türküleri ve şiirleriyle günümüze kadar taşıdılar. Onlar, halkın bağrından çıktıkları, bu yaşamın bir parçası, bu kavganın birer neferi oldukları, halkın dilinden konuştukları ve sanatlarını da bu kavganın bir silahı olarak kullandıkları içindir ki, halkımız tarafından bugüne kadar yaşatıldılar. Bir çok türkülerimiz kendi ozanları adına kendisi üretti. Bu zengin ve güçlü geleneğin sonucudur ki, bugün "sahipsiz" binlerce türkümüz, şarkımız, şiir ve destanımız var.

Ozanlık, çok eski bir gelenek olarak bugün de sürüyor. Geçmişin zengin ve devrimci mirası üzerinde ve bugünkü gerçeklik temelinde yükselen bugünün proleter kültür ve sanatın bir bileşeni

olarak varlığını devam ettiriyor. Ozanlarımız bugün de değerli eserler veriyorlar. Bu bakımdan, devrimci mücadele içerisinde, bu mücadelenin bir bileşeni ve güçlü bir mevzisi olan proleter kültür ve sanat cephesinden küçümsemeyecek bir yerleri var. Onlar, sanatlarıyla toplumsal bilincin daha yüksek bir düzeye ulaşması ve sınıf mücadelesinin daha da ilerlemesine katkıda bulunuyorlar.

Ozanlarımız bu görevlerini layıkıyla yerine getirebilmeleri için hem halkın içinde yaşamaları, hem proleter sınıf bilinciyle (işçi sınıfının dünya görüşü olan Marksist Leninist bilimle) kendilerini donatmaları ve hem de sosyalist gerçekçi sanat ve edebiyatın kurallarını, özünü ve estetiğini (biçimini) iyi kavramaları gerekir. Aynı zamanda, halkımızın bugüne kadarki kültür ve sanat değerlerini, bu zengin mirası iyi incelemeleri, en iyi unsurlarını özümlemeleri şarttır. Sadece halkımızın değil, tüm dünya halklarının en iyi kültür ve sanat değerlerini tanımaları, özümlemeleri gerekir. Yalnız geçmişin ürünlerini değil, bugünün ürünlerini de tanımalı, gelişmeleri yakından izlemeli, kıyasıya geçmişte ve bugünde bu alanda devrimci olan ne varsa kendilerine mal etmelidirler. Yine sadece halkın değil, burjuvazinin de kültürünü, sanat ve edebiyatını iyi incelemeli, onun da devrimci unsurlarını almalıdırlar. Yoksa çağdaş ve enternasyonalist olamazlar, iyi eserler veremezler, sosyalist gerçekçi sanat ve edebiyata, bunun aracılığıyla da tüm insanlığın kurtuluşu davasına gerektiği gibi katkıda bulunamazlar.

Söz ile müzik, türkü de bir bütünlük oluştururlar. Bunlardan birisinin zayıf olması halinde bu bütünlük ve uyum bozulur. Bu durumda verilen ürün de zayıf olur, sanat değeri, gücü, etkisi azalır. Dolayısıyla da kitlelerin beğenisini kazanamaz, dinlenilmez, halkın bilinçlenmesine fazla bir katkısı olmaz. Ozanlarımız, hem içinde bulundukları eğitim eksikliği, müzik bilgilerinin azlığı, teknik bilgisizlik ve teknik araçlardan yoksunluk, maddi zorluklar ve hem de sanat ve edebiyat alanındaki bilinç eksikliği ve kültürel yetmezlikten dolayı bu uyumu sağlayamadıkları gibi, sazlarını da geliştiremiyorlar. Müzik güçleri çok zayıf, yaptıkları mü-

zikte bir zenginlik, canlılık ve fazla bir yenilik yok. Hep eski ve aynı havaları çalıyolar.

Ozanlarımızın bir diğer hatası da bugünkü siyasi ve kültürel, sanatsal geriliklerini aşmak için sürekli ve bilimsel bir inceleme, araştırma çalışması içerisine girmemeleri, bütün dikkatlerini güncel gelişmelere vermeleri, bunu yaparken de hemen hemen kendi çabası, bilgi ve deneyleri ile yetinmeleri, çalışma ve hazırlıklarında kollektivizimden ziyade bireysel davranışlarıdır. Aynı zamanda, halkımızın yarattığı ve bugünlere kadar taşıdığı kültürel ve sanatsal birikimden yeteri kadar yararlanılmıyor, bu değerler incelenmiyor. Bunu yapmadıkları gibi, ülkemizde ve dünyada son yüzyıllarda yaşamış ve yaşamakta olan proleter devrimci ozanların eserlerini de gerektiği gibi incelemiyorlar. Burjuva sanatını ise bir kalemde silip atıyorlar. Müzik alanındaki bilgi eksikliği de içinde olmak üzere, sağlam bir kültürel temelden, yeterli bilgi birikiminden ve eğitimden yoksun olunca da yaratıcı güçleri ve ürünlerinin sanatsal yönü sınırlı kalıyor.

Öz ve biçimin birliği, ya da uyumuna gereken önem verilmiyor. Burjuva sanat ile sosyalist gerçekçi sanat, öz olarak farklı oldukları gibi, biçim (estetik) bakımından da farklıdır. Sanatın diyalektik gelişimi sonucu, öz ile biçim arasında her zaman belli oranda bir uyumsuzluk doğar ve bu uyumsuzluk daha üst düzeyde bir uyuma doğru gelişir. Bunu kavramak ve yaratıcı bir tarzda uygulayabilmek için ilk evvela sosyalist gerçekçi sanatın genel kurallarını, onun öz ve estetiğinin ayırıcı özelliklerini bilmek zorunludur. Ozanlarımızın kendi ürünlerindeki öz ve biçimin uyumsuzluğunu giderebilmeleri ve ürünlerinin edebi yönünü güçlendirmeleri, kısacası sanatsal değerini ve gücünü yükseltebilmeleri için, bu kural ve özellikleri öğrenmek, bu amaçla inceleme yapmaları, geniş tecrübelerden yararlanmaları gerekir. Sorun sadece oranlık geleneğini sürdürmek değil fakat aynı zamanda bu sanat dalını daha da geliştirmek, etkinleştirmek, daha üst düzeye yükseltmek, çağdaştırmaktır da.

Bazı arkadaşlar sanat ve edebiyatın genel olarak da kültürün sınıflardan

bağımsız olmadığı, her kültürün, sanatın belli bir sınıfın damgasını taşıdığı, bu sebeple sanatçıların da bağımsız olamayacağı, sanatın politikayla sıkı ilişkisi v.b. gibi doğru fikir ve önermeleri yanlış yorumlamakta, dolayısıyla da birer "grup ozanı" olup çıkmaktalar. Örgütlü olmak ile "grupçuluk", politikaya bağlı, ya da başka bir deyişle, politikanın yol göstericiliğinde olmak ile " grubun dar politikasına bağlılık" sınıf için sanat ile "grup için sanat" birbirine karıştırılmaktadır. Bu durum onların daha fazla gelişmelerini, iyi sanat ürünleri vermelerini kösteklediği gibi dar sınırlar içerisinde hapsolmalarına, o grubun taraftarları dışında okuyucu, ya da dinleyici bulamamalarına yol açmaktadır.

Bundan başka ozanlarımızın bir çoğu, bazı şeylerin burjuvazi ve burjuvazinin sanatçıları tarafından yozlaştırılmış, bozulmuş, değerden düşürülmüş, ya da burjuva ahlakının (başka bir deyişle ahlaksızlığının) ifadeleri haline getirilmiş olmasından etkilenerek, o şeyleri devrimci anlamı ile ifade etmekten çekiniyorlar. Halbuki her anlayışın ve davranışın, ya da şeyin farklı sınıflara göre anlamı ve değeri farklı olduğu halde, onların aynı sözcüklerle ifade edilebileceğini, edildiklerini, bunun dil biliminin kurallarından doğan bir zorunluluk olduğunu unutuyorlar. Mesela şimdiki ozanlarımızın bir kısmı sevgiden, aşktan, güzellikten v.b. söz etmekten özenle kaçınıyorlar. Bu sözcüklerin burjuvazi yorumlanışı ve burjuva sınıfı açısından ifade ettikleri kötü, faydacı, soysuz anlamdan etkilenerek aynı sözcüklerin işçi sınıfı ve ezilen halk kitleleri için, onların ilişkileri ve iç dünyaları için taşıdığı farklı ve soylu anlam ve değeri göremiyorlar. Halbuki sanatın konusu insandır, insanın iç dünyasıdır. Bu ise insanlara özgü olan güzellik, sevgi, duygu, hayal gücü v.b. şeyleri de içerir. Elbette ki, bütün bunların anlamı ve değeri her sınıfa göre değişir. Fakat bunlar sanatın konusu olduğu için de, her sınıfın sanatı, bunlara kendi anlam ve değerini, içeriğini ve biçimini vermek, kendi ölçüleri içerisinde yaklaşmak kaydıyla, bu konuları işlemek zorundadır. Boşuna "sanat güzelliğin bilimidir" denilmiştir. Sonra sevdası olmayanın, kavgası olur mu hiç?

AMATÖR TİYATROCULUK

- II -

H. ÖZÜPEK

Diğer bir hata da birinci örnekte olduğu gibi oynanan konunun ne zaman cereyan ettiğini, olayın olduğu dönemin siyasi ortamını tespit etmemek, bu yüzden de ezilenleri çok cahil, hiç bir şeyden haberi yok, siyasi olarak sıfır göstermek ve hemen arkasından da bir aydın kişi tarafından bilinçlendirilmesi... Sonra da bir perde önce siyasi olarak sıfır olan ezilenler, bu sefer silahlı mücadeleyi kavramış, bilinçli savaşılar olarak karşımıza çıkmaktalar.

Görüldüğü gibi her iki durum da gerçekleri yansıtmamakta. Siyasetin iklo-kula bile girdiği, siyasi politizenin hızla yaygınlaştığı, faşizm, devrim, komünizm, emperyalizm gibi konuların güncel konuşmalar haline geldiği bir dönemde kitleleri böyle boş göstermek ne kadar objektif durumla bağdaşmıyorsa, kitleleri her şeyi kavramış, hele de silahlı mücadeleyi kavramış göstermek de o kadar objektif dışıdır. Bu gerçekleri yansıtmamakta, objektif durumu abartmakta ve kitlelere yanlış bilgi vermektedir. Bu devrim yolunun engebeli kısmını bir perde açıp kapayarak örtbas etmektir.

Yine köylülerin ve işçilerin azrail karşısındaymiş gibi el pençe durmaları, sanki orta çağ despotizmi yaşıyormuşçasına göstermek de, hakim sınıfları çok kuvvetli göstermek halkın çeşitli mücadeleler sonunda elde ettiği çeşitli hakları örtbas etmektir.

Tiyatroyu solagansal hale sokarak oynamanın bir göstergesi de, devrimci örgütlerden birinin direkt propagandasını yapmaktır. Bu arkadaşlar için önemli olan kitlelere birşeyler vermek yerine, esas olarak örgütün propagandasını yapmaktır. Örneğin tiyatrodan bir köylü hareketi söz konusu veya bir grev söz konusu ise, veya sahnede devrim yapıyorlarsa, öncü olarak hep o örgüt gösterilmekte, böylece seyircilere o örgütün propagandası yapıldığı, o örgütün

kuvvetli olduğu izlenimi yaratılmak istenmektedir. Şüphesiz ki, bu ilke olarak reddedilmez. Fakat bu oyunlar oynanırken gerek seyircinin objektif durumu gerekse zaman gerekse sınıf mücadelesinin boyutları söz konusudur. Görüşme göre bu tip oyunlar tiyatro sanatından daha ziyade o örgütün bir semineri şekline dönüşmektedir. Halbuki devrimin genel propagandasını yapmak (tabii ki slogansal olmaktan kaçınmak) günümüz için daha geçerlidir.

Bu kısımda ele alacağımız başka bir hata da, oyunun sonuna doğru "son söz söyleme" hastalığıdır. İşçi sınıfının dünya görüşlerine ters düşen görüşleri ve buna alternatif devrimci görüşleri ille de vurgulamak hatası.

Böyle oyunlar seyircinin kafasında soru işareti bırakmıyor. Onları düşünmeye sevketmiyor. Halbuki seyircinin kafasında soru işareti koymalıyız. Onları bir şeyler düşünmeye sevketmeliyiz. Oyunu seyreden seyirci, oyundan önceki düşünceleri ile oyun içerisindeki bizim ortaya koyduğumuz düşünce arasında köprü kurmalı. Oyunu, giderek kendi iç dünyasını bu oyundan hareket ederek yorumlamaya çalışmalı. Öyle bir noktada kafaya soru işareti koymalıyız ki, öz deneyimi ile bu soruları çözmeye çalışmalı. Çevresiyle bunu tartışabilmeli.

İkinci düşülen hata da seyircinin çok yukarısında oyun oynamak. Bu da kendini Türkiye'deki profesyonel tiyatrocuların, özellikle büyük şehirlerde oynadıkları tiyatroları burda oynamaya çalışmak. Birincisi: bir amatör tiyatrocular için ağır gelmekte. İkincisi: Türkiye'nin büyük şehirlerinde aydın kitlenin seyrettiği bu tiyatrolar buradaki seyirciler için anlaşılması güç ve sıkıcı olmakta. Böyle oyunlarda seyirci kendi yaşantısından bir parça göremekte, hatta anlamadığı kelimelerle, konularla karşılaşmakta. Örneğin Ober

Ramstadt derneği olarak hazırladığımız "Bu Oyun Oynanmamalı" adlı tiyatro bunun en bariz örneğidir. Bu tiyatroyu ilk oynayışımızda tam oynadık. Fakat seyirciyi sıkıldığını görünce (Özellikle işçi şirketleri bölümü) tiyatroyu kırarak, ancak seyircinin ilgisini çeken yerleri oynamaya başladık.

Bu iki önemli hata dışında, dekora önem vermemek, oyuncuların makyajına ve kostümüne önem vermemek, oyunun müzik bakımından zayıf olması da başka hatalar. Ayrıca oyunlarda güldürü kısmının çok zayıf olması veya basit olması. Güldürü ustalarının kitaplarından yararlanarak oyunların güldürü bölümlerini daha akıcı ve çekici yapmaktır. Şüphesiz ki, oyuncuları sanat gücü de önemlidir. Fakat biz amatör tiyatrocuların, eğitimsiz olarak bu işe başlamamız, bu güne kadar sanat yönünden daha çok devrimci anlatıma önem vermek zorunda kalışımız, bu konuda söylenecek söz bırakmamakta. Ama artık bu işin içine de girmiş bulunmaktayız. Her ne kadar profesyonel olmasak da, tiyatro ile ilgili kitaplar okumalı, bu eksik yanımızı bertaraf etmeliyiz.

Son olarak bir noktayı daha belirtmek istiyorum. Oyunda yaşlı oyuncular, ya tamamen yok, ya da çok az. Bu yüzden de ihtiyar biri için genç bir arkadaş bıyık takarak ileri sürüyoruz. Bu yüzdendir ki, kadın ve çocuk sanki günlük yaşantı içerisinde yokmuş veya rolleri çok azmış gibi bir görünüm vermektedir. Hazırlanan oyunlarda bu üç unsura yüzde yüz yer verilmeli, bunların dünyaya bakış açıları, kendi iç dünyaları, olaylar karşısındaki etki tepkileri mutlaka ortaya konmalıdır.

Görüldüğü gibi amatör tiyatroculukta çeşitli hata ve zaaflarımızın olduğu aşikar. Yukardaki yazım uzun yıllar bu dalda uğraşmam sonucu yani deneyim ve pratikten ve tecrübeden çıkan görüşler. Bu görüşleri daha da bilimsel, edebi irdelemek, bir usluba sokmak ayrı bir yazının görevi olsa gerek.

Madem ki, tiyatronun kitlelere çok şeyler verdiğini kabul ediyoruz, öyleyse bunun daha iyisini yapmak zorundayız. Bu işle uğraşan arkadaşlar bu yazıyı eleştirci gözle okumalı ve görüşlerini belirtmelidirler.

Daha faydalı bir amatör tiyatroculuk için ileri.

İKİ GÜN

Bir türlü beğenemiyorum kendimi
Herşey acı, herşey tadsız,
umutsuz...

Herşey ufkun sonsuzluğunda kayıp
Bir türlü beğenemiyorum kendimi

Belki bir gün filizlenir yeniden
Zift ile zifiri karanlıkta
Kaybolan karanfil

deyip te,
Terketmek iradeyi akan nehrin gücüne
Bırakmak hayatı....
Olmaz gülüm, olamaz!
Acıyla yoğurmaliyiz umudu

Kavgada
ölümde
gülüm
kavgada
ölümde

Maddenin kanunudur hareket
Ve işte oradandır bereket
Eğer küflenip dökülme değilse niyetimiz

MESUT

BEN KİMİM

Bir baktım, çiçek açmışım ondördünde
Kalem tutuyor elim, hem dönüyorda dilim.
Onu da söylemeliyim;
Yaban armudu olmamalıyım dedim de.
Baktım tomurcuklanmışım;
Ben kimim, nereden geldim?
Yaban armudu olmamalıyım, ben
Yemişlerimi insanlar yemeli
Değil ayılar.

Ş. GÜREL

YOLDAŞLARIM

Gazeteler yazıyor, diyor
Radyolar yayıyor, sayıyor
Televizyonlar resimliyor, sergiliyor
Kanun kaçakçılarının
Özgürlük savaşçılarının
birer birer adlarını
birer birer adlarını
adım gibi biliyorum

HASAN TÜTÜN

BİR AÇIKLAMA

Dergimiz yurtdışında yaşayan bir çok sanatçıyla söyleşiler yapıyor. Bu söyleşileri yayınlarken hiçbir kelime de-
ğiştirmemeye özen gösteriyoruz.

Özellikle son günlerde bazı ilerici çevrelerce yoğun bir şekilde eleştirilen A. H. Cilasun'la yaptığımız bir söyleşiyi dergimizde yayınlamıştık. Bunun eleştiri konusu yapıldığını duymuş bulunuyoruz.

Oysa dergimizde her yazar ve sanatçının olduğu gibi A.H. Cilasun'un da yazdıkları kendisini bağlamaktadır. Şayet onun yazdıklarını eleştiren bir yazı alsaydık, onu da yayınlamaktan çekinmiyecektik.

Bu ve benzeri durumlarda arkadaşlarımızın bizleri anlayacaklarını umarız.

YABANEL

MEMLETİM

Sana selam olsun
Hürriyetlerin meçhul olduğu dünya
Canım Türkiye,
Memleketimiz!
Çalışan haklarıyla ümmi
Çalışan halklarıyla garip,
Irgadı, esnafı, madencisi, iptidai aletleri,
Kadınları, erkekleri, hapishaneleri,
Başı boş suları, dumanlı vadileri,
Yoz topraklarıyla,
İşsizleri, realist şairleri, mücahitleri,
Sokak şarkısı, keten helvası,
Akşam haberleri satanlarıyla
Memleketim!
Sana selam olsun!

15.7.1946

ENVER GÖKÇE

ÇAĞLASAYDIM

Kapkaralık perde gözde
Kelepçeler elimizde
Cellat başını gösterir
Sırtarak hepimize

Ürküyorlar sesimizden
Katliyam var hücremizde
Cellat başını gösterir
Sırtarak hepimize

Ceryanları tenimizde
İşkencede kanlar dizde
Cellat başını gösterir
Sırtarak hepimize

Silahımı yağlasaydım
Omuzuma bağ asaydım
Mazlum Ali'yim sazımla
Gürül gürül çağlasaydım.

MAZLUM ALİ

SEVDA

Sen toprağın gerçek sevdası
Alın terini zebil ettiğin
Ağustos sıcağında, Mart ayazında
Uşruna mapuslara düştüğün
O toprak.
Hasret sana, gerçek sevdasına.

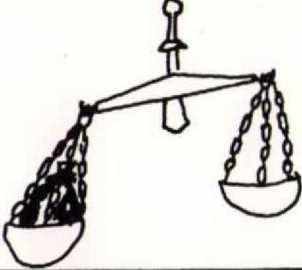
Vahşi, karanlıklar sömürür
Çapa, tırpan olmuş emeğini.
Mor menekşe, kıpkızıl başak
Ona şirin övgüler dizdiğin
O toprak
Senin sevdalı türkün ile uyanacak!

OZAN TOPRAK

- CEMİL -

karikatür

ADİ ALET MÜLKÜN TEMELİDİR

FJKRA

Türkiye'de bir general nutuk çekiyormuş:

"Tek doğru yol Kemal Atatürk'ün yoludur. Türk milleti yalnız ve yalnız bu yoldan giderek kurtulacaktır...."

Bektaşî sabırla konuşmayı sonına kadar dinler, konuşma bitince yanındaki arkadaşına döner ve:

"Yahu, biz 1920'lerden beri hep Atatürk'ün yolundan gitmedik mi? O yolun sonunda yine bu paşa "Türkiye uçurumun eşiğinde" demedi mi?" diye sorar.

Malatya'nın bir köyünde, jandarmalar yine "anarşist" ve "silah avına" çıkmışlardı. Yoksul bir köylünün evini ararlarken, jandarma çavuşu, birşey bulamamanın kızgınlığıyla içi ot dolu, şişkin bir yastığı eliyle göstererek, köylüye:

"Ben bundan şüpheleniyorum. Bunun içinde ne var?" diye sordu.

Köylü bu soruların verdiği usançla yastığa şöyle bir göz attı ve çavuşa:

"Vallahi baş efendi, ben de bundan şüpheleniyorum." diye cevap verdi.

Bunun üzerine çavuş ve jandarmalar odanın kapısına doğru çekilerek silahlarını köylüye doğrulttular ve çavuş, köylüye yastığı açmasını emretti.

Köylü, telaşsız yastığı açıp, içindeki kuru otu yere döktükten sonra çavuşa döndü ve gülümseyerek:

"Buyrun baş efendi!" dedi.

Kendisini kaybeden çavuş:

"Yatırın bu it ölü it!" diye jandarmalara emir verdi.

Tutuklanan insanların bilinen yöntemlerle sorguya çekilip, böylece "bilinmeyen şeylerin" onlardan öğrenilmeye çalışıldığı Türkiye'de, cunta iş başına geldikten sonra, yoğun baskıların, katliamların ve toplu tutuklamaların başlamasıyla birlikte, işkence olayı da, geniş kitleleri etkileyen ve ilgilendiren bir olay haline geldi. Bu sırada işkencede direnmenin ve susmanın devrimci, ahlaksal, onursal vb. önemi ve gerekliliği fikrinin yanı sıra, halk arasında, dilden dile şöyle bir söylenti de dolaşmaya başladı: İşkencede, sorguda konuşanlar bir daha bırakılmıyorlarmış, Konuşmayanlar, direnenler ise bir süre sonra serbest bırakılabilirler...

Bunu duyan herkes, birbirine tutuklandıklarında konuşmamalarını öğütüyorlar. Çocuğu götürülen anne ve babalar, çocuğunun eline bir harçlık sıkıştırırken:

"Sakin bir şey söyleme. Konuşma. Diren. Yoksa bırakmazlar!" diye fısıldıyorlar...

Düşman

SİNEMALARIDA

YILMAZ GÜNEY

Arkadaşlar,

"DÜŞMAN" filmi şu sıralar gösterime giriyor. Bu film, çoğumuzun yakinen tanıdığı olduğu yaşanmış olayları konu eder. Gerçeklerden yola çıkıp, halkımızın içinde bulunduğu, soluduğu birçok gerçeğe ışık tuttuğu, birçok gerçeği sergilediği içindir ki, önce Türk sansürünün engeline takıldı, yasaklandı. Daha sonra, Danıştay yolları denenerek, uzun bir bekleyişten sonra izin alındı ve halk önüne çıktı. Halkın "DÜŞMAN"a gösterdiği büyük ilgi, egemenleri ürküttü. Gerek resmi kanallarla, gerekse gayriresmi kanallarla saldırılara hedef oldu, birçok yerde, mahalli yöneticilerin keyfi yasaklamalarıyla karşılaştı... Hele hele, Londra film festivalinde, en iyi üç filmden biri seçilmesi, Berlin film festivali sırasında, en iyi senaryo ödülünün DÜŞMAN'a verilmesi ve OCİC tarafından en iyi film seçilmesi, onların keyfini iyice kaçırdı. Çünkü onlar, "DÜŞMAN"ın her kazandığı başarısının, aslında halkımızın başarısı olduğunun bilincindeydiler ve bu filmin anlattıklarından, yaratacağı devrimci etkilerden korkuyorlardı.

Bu filmin senaryosunu yazarken ve çekimi için bir yığın riski göze alırken, sansürün, gericiliğin baskılarıyla karşılaşacağımı, türlü engellerin karşımıza çıkacağını biliyordum. Ancak, inanıyordum ki, engelleri aşmanın, yasakları aşmanın bir tek yolu vardı: YASAKLARI ÇİĞNEMEK, ENGELLERLE SAVAŞMAYI GÖZE ALMAK. Böyle yapmazsak, her zaman kan emici zalimlerin bize çizdikleri kölelik sınırları içinde kalmaya mahkum oluruz.

İşte bu film, kendi alanında, yani sinema alanında yasaklara, gericiliğe, baskılara meydan okumanın, halkımızın mücadelesinin ayrılmaz bir parçası ve ifadesi olarak karşınıza çıkıyor. Göreceksiniz ki, yurtdışında bile bazı çevreler, bu filmde anlatılanlara tahammül edemeyeceklerdir...

Diyorlar ki, Yılmaz Güney, ülkemizi kötü gösteriyor. O kadar tarihi eserlerimiz varken, o kadar büyük otellerimiz, on katlı apartmanlarımız, asfalt yollarımız varken, gidiyor halkın sefaletini gösteriyor. Bütün çabası Türkiye'yi kötülemek.

İki şeyi birbirinden ayırmak gerekir. Ben Türkiye'nin aleyhinde değilim. Ben açıkça, Türkiye'deki egemen sınıflara, onların dayandıkları emperyalist güçlere karşıyım ve her zaman da karşı olacağım. Halkın içinde bulunduğu yoksulluğu, zorlukları göstermek, halka karşı olmak değil, onlarla beraber olmak, onların kanayan yaralarına parmak basmak ve sergilemektir. Onlar, yoksulluğun, acının, baskının yaratıcılarına kızmıyorlar da, onu gösterenlerden biri olarak bana kızıyorlar. Birgün, aldatılmış ve kandırılmış bir yığın insan, hayatın duvarına kafalarını çarparak gerçeklerin gösterdiği yola döneceklerdir.

Egemen sınıflar, egemenliklerini sürdürebilmek için, ekonomik, askeri, toplumsal baskı ve tertiplerinin yanı sıra, ezilen kitlelerin kendi sınıf bilinçlerine varmalarını engellemek için, şeytani bile şaşırtacak yollar bulurlar. Gazeteleri, magazinleri, sinemaları, radyoları, TV ve benzerlerini, köhnemiş dünyalarını korumak ve ölümlerini geciktirmek için kullanırlar. Amaçları, sürekli bir biçimde, ekonomik, siyasal ve ideolojik anlamda kendilerine bağımlı kılmaktır... Onlar bilirler ki, ezilen kitlelerin, özellikle de işçi sınıfının bağımsız hareketi, kendileri için tehlikelidir. Bu nedenledir ki, onlar ne denli ezilenleri kendilerine bağımlı kılmak için uğraşırlarsa, bizler de, on kat fazlasıyla işçi sınıfının bağımsız hareketi için uğraşmalı ve ezilenleri işçi sınıfının çevresine toplamaya çalışmalıyız... İşte benim sinemam, genel mücadelenin bir parçası olarak bu amaca hizmet etmeye çalışmaktır. "DÜŞMAN" filmi, bu anlayışın bir ürünü olarak, savaşına devam edecektir...

Arkadaşlar,

"DÜŞMAN" filmi görün, tartışın ve ona sahip çıkın.

Gericici çevrelerin tehdit ve baskılarını boşa çıkartalım.

Zafer halkımızın olacaktır.

Hepinize selam... Bin selam...